

— БУТУН ÖLKƏLƏRİN PROLETARLAR, BİRLİŞİN! —

AZƏRBAYCAN QADINI

№ 10

Maj 1939

Az. Q (B) P M Q və B Q
Partiya propaqandası və agitasiya şə'valəri
B A K b

Nizami, qadın cəmiyyətinin bir üzvy kimi gəlməsinə, qadın qəhrəmanlığından danışan ilk dəfə mənfiyyət qadın obrazı yaradan jəzəbçidir. Onun zəngin jəradəçiliyində verilən qadın obrazları öz rəallıqla ilə bütyn şərq poeziyasında mənfiyyətə jəzə tutur. Nizamiyə qədər jəzəblən şəirlərdə qadın ilahı bir varlıq, mənfiyyətə bir ideal kimi təsvir olunmuşdusa da, çənli bir varlıq, həqiqi bir insan kimi göstərilməmişdi.

Nizami əsərlərində verilmiş qadın obrazları öz xüsusiyyətlərlə Azərbaycan xalqının zəngin folklor ədəbiyyatı ilə bəqlənir. Bu obrazlarda biz, «Dədə Qorqud» dastanlarında və bir şəra xalq dastan və nağıllarında verilmiş qadın obrazları ilə xüsusiyyətlərini ajdın gəryirik. Ejni zamanda bu obrazlar bizi, XII əsr Azərbaycan qadınlarının rəal həyatı ilə də jəxəndan tanıyır. Öz bəylik əsərlərində zəngin xalq jəradəçiliyindən qvvət alaraq jəzələən bu dahi sənətkar həc bir islam şairinin düşüncəyə vələ çyrat etmədiyi qadın qəhrəmanlığından xüsusiyyə danışmışdır. Nizami qadına qarşı son dərəcə bəylik hərmət bəsləyir. O, qadın jəzə jəldəş kimi qijmətləndirir, öz şəxsi həyatında olduqu kimi, əsərlərində də tək qadınlıq prinsipini mənfiyyətə edir.

Budur «İskəndərnamə»-nin II hissəsində Nizami bəylik qreğ filosofu dili ilə vələ nəsihət edir:

Vəhşi irqli kənizlərlə

Ömrünün xırmanını jələ vermə;

Sənə təkə bir çift bəsdir

Cynki cox adamı (arvadlı) adamsız olar

Ruzigərin rəngi ona gərə mənfiyyətdir ki,

Jəddi atadan və dər anadan əmələ gəlmişdir.

Oqlunun bir rəngdə olmaqla jəstəjirsənə

Yrək kimi bir analı-bir atalı ol;¹

Bu misralarda islam dininin qadın hüququnu təpədalamaşına və cox qadınlıqla imkan jəratmaşına qarşı e'tiraz vardır.

Nizaminin jəratmış qadınlar öz xaraqlarları e'tibarlı mənfiyyətdir. O, qydrətli, ədalətli həkmədar qadın obrazları jəratmış kimi tədbirli, aqlı və vuruş mənfiyyətlərində kişilərə, pəhləvanlara qalib gələn qadınlar da gəstərməşdir. O, qadın vəfəli və sədaqətli gəstərir. Onun əsərlərində qadın həmişə mənfiyyət qəhrəmanlar şərasındadır.

«Aslanın erkək-dişisi olmaz»-deyən Nizami Şirin, Səmirə, Fitnə, Nuşabə və Ləli kimi mənfiyyət qadın obrazları jəratmışdır.

Fitnə

Nizaminin zəngin obrazları içərisində cəni kəniz Fitnə öz aqlı və tədbiri ilə fərqlənən bəqəqlə bir mənfiyyətləndir. Nizami «Həft peykər» adlı əsərində bu kənizin ölkənin şahına qalib gəlməsinə gəstərir. Gəzəlliyi, səsi və kaməni ilə Bəhrəmin mənfiyyətlə bəzəyən Fitnə şahın qəzəbinə dycar olur. O, şahın ovda gəstərdiyi sucaətini qijmətləndirir. Bəhrəm təqdir olunmaq ucyn oxla çəjranın ajaqla qulaqla bitisdirir. Fitnə bu dəfə də təcəvəv əvəzinə «adət» deyir. Bəhrəm onu Sərhəngə verib, aparıb öldürməsinə əmr edir. Lakin Fitnə Sərhəngə jəlvəyə ölmədən xilas olur. Uca bir ev tikdirir. Bir inək buzovunu hər gyn pillələrlə dama çıxardır, buzov bəydykçə o, adəti davam etdirir, buzov inək olur, Fitnə onu jənə pillə ilə qaldırıb dama saqlar. Bir gyn Bəhrəmə saqlar, mənfiyyət Sərhəngə tapşırır. Bəhrəm gəlir, eşitdiyi bu hadisəyə əvvəl inanmır. Gəzy ilə gərdiyə zaman «adət» ola bilər deyir.

Bu zaman aqlı Fitnə ona: «Çəjran ovlamaq adət olmadı, inək qaldırmaq adətdir?»-suallən verir. Bəhrəm kənizi tanıyır, onu sarajına aparır.

Gəryrsynyz, Nizaminin jəratmış qadın aqlı və tədbirlə şah qalib gəlir.

(Bitmədi)

HƏMİD ARASLƏ

Aristotelin (Ərəstunun)

dirir, buzov inək olur, Fitnə onu jənə pillə ilə qaldırıb dama saqlar. Bir gyn Bəhrəmə saqlar, mənfiyyət Sərhəngə tapşırır. Bəhrəm gəlir, eşitdiyi bu hadisəyə əvvəl inanmır. Gəzy ilə gərdiyə zaman «adət» ola bilər deyir.

Bu zaman aqlı Fitnə ona: «Çəjran ovlamaq adət olmadı, inək qaldırmaq adətdir?»-suallən verir. Bəhrəm kənizi tanıyır, onu sarajına aparır.

Gəryrsynyz, Nizaminin jəratmış qadın aqlı və tədbirlə şah qalib gəlir.

(Bitmədi)

HƏMİD ARASLƏ

¹ Şəirin tərçyməsi nəslə verilmişdir.